

Uterque enim summo bono fruitur, id est voluptate.

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Quod praeceptum quia maius erat, quam ut ab homine videretur, idcirco assignatum est deo. Ratio quidem vestra sic cogit. Sin laboramus, quis est, qui alienae modum statuatur industriae? Atqui eorum nihil est eius generis, ut sit in fine atque extraneo bonorum. Unum nescio, quo modo possit, si luxuriosus sit, finitas cupiditates habere. Sic, et quidem diligentius saepiusque ista loquimur inter nos agemusque communiter. Nunc omni virtuti vitium contrario nomine opponitur. Duo Reges: constructio interrete. Scio enim esse quosdam, qui quavis lingua philosophari possint; Praeclare Laelius, et recte sofÃ±w, illudque vere: O Publi, o gurges, Galloni! es homo miser, inquit. USD462

Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Quae tamen a te agetur non melior, quam illae sunt, quas interdum optines. Hoc est vim afferre, Torquate, sensibus, extorquere ex animis cognitiones verborum, quibus inbuti sumus. Nam si amitti vita beata potest, beata esse non potest. Egone non intellego, quid sit don Graece, Latine voluptas? Non ego tecum iam ita iocabor, ut isdem his de rebus, cum L.

Nescio quo modo praetervolvit oratio. Dolor ergo, id est summum malum, metuetur semper, etiamsi non aderit; Quaero igitur, quo modo hae tantae commendationes a natura profectae subito a sapientia relictae sint. Itaque homo in primis ingenuus et gravis, dignus illa familiaritate Scipionis et Laelii, Panaetius, cum ad Q. Bene facis, inquit, quod me adiuvas, et istis quidem, quae modo dixisti, utar potius Latinis, in ceteris subvenies, si me haerentem videbis. Qui autem de summo bono dissentit de tota philosophiae ratione dissentit. Quod autem in homine praestantissimum atque optimum est, id deseruit. An dubium est, quin virtus ita maximam partem optineat in rebus humanis, ut reliquas obruat? Quid enim mihi potest esse optatius quam cum Catone, omnium virtutum auctore, de virtutibus disputare?

Quid interest, nisi quod ego res notas notis verbis appello, illi nomina nova quaerunt, quibus idem dicant? Quamquam ex omnibus philosophis Stoici plurima novaverunt, Zenoque, eorum princeps, non tam rerum inventor fuit quam verborum novorum. Scio enim esse quosdam, qui quavis lingua philosophari possint; Sed eum qui audiebant, quoad poterant, defendebant sententiam suam. Fatebuntur Stoici haec omnia dicta esse praeclare, neque eam causam Zenoni desciscendi fuisse. Deinde prima illa, quae in congressu solemus: Quid tu, inquit, huc?

Cuius tanta tormenta sunt, ut in iis beata vita, si modo dolor summum malum est, esse non possit. Illum mallem levares, quo optimum atque humanissimum virum, Cn. Pungunt quasi aculeis interrogatiunculis angustis, quibus etiam qui assentiuntur nihil commutantur animo et idem abeunt, qui venerant. Minime vero probatur huic disciplinae, de qua loquor, aut iustitiam aut amicitiam propter utilitates adscisci aut probari. Illud quaero, quid ei, qui in voluptate summum bonum ponat, consentaneum sit dicere. Immo videri fortasse. Itaque homo in primis ingenuus et gravis, dignus illa familiaritate Scipionis et Laelii, Panaetius, cum ad Q. Quae cum praeponunt, ut sit aliqua rerum selectio, naturam videntur sequi;

Potius inflamat, ut coercendi magis quam dedocendi esse videantur.

Atque hoc loco similitudines eas, quibus illi uti solent, dissimillimas proferebas. Is cum arderet podagrae doloribus visitassetque hominem Charmides Epicureus perfamiliaris et tristis exiret, Mane, quaeso, inquit, Charmide noster; Illum mallem levares, quo optimum atque humanissimum virum, Cn. Tum ille timide vel potius verecunde: Facio, inquit. Atque ut ceteri P819 dicere existimantur melius quam facere, sic hi mihi

videntur facere melius quam dicere. Sin te auctoritas commovebat, nobisne omnibus et Platoni ipsi nescio quem illum anteponebas? Ubi ut eam caperet aut quando? -, sed ut hoc iudicarem, non esse in iis partem maximam positam beate aut secus vivendi. Dolere malum est: in crucem qui agitur, beatus esse non potest. Quae dici eadem de ceteris virtutibus possunt, quarum omnium fundamenta vos in voluptate tamquam in aqua ponitis.

Quid dubitas igitur mutare principia naturae?

Bona autem corporis huic sunt, quod posterius posui, similia. Effluit igitur voluptas corporis et prima quaeque avolat saepiusque relinquit causam paenitendi quam recordandi. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet, ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Satisne ergo pudori consulat, si quis sine teste libidini pareat? Universa enim illorum ratione cum tota vestra confligendum puto. Nam cum Academicis incerta luctatio est, qui nihil affirmant et quasi desperata cognitione certi id sequi volunt, quodcumque veri simile videatur. De hominibus dici non necesse est. Vulgo enim dicitur: lucundi acti labores, nec male Euripidesconcludam, si potero, Latine; Comprehensum, quod cognitum non habet? Quid, quod homines infima fortuna, nulla spe rerum gerendarum, opifices denique delectantur historia?

Callipho ad virtutem nihil adiunxit nisi voluptatem, Diodorus vacuitatem doloris.

Neque solum ea communia, verum etiam paria esse dixerunt. Quamquam in hac divisione rem ipsam prorsus probo, elegantiam desidero. Sunt etiam turpitudines plurimae, quae, nisi honestas natura plurimum valeat, cur non cadant in sapientem non est facile defendere. Huius ego nunc auctoritatem sequens idem faciam. Ille vero, si insipiens-quo certe, quoniam tyrannus -, numquam beatus; Morbo gravissimo affectus, exul, orbus, egens, torqueatur eculeo: quem hunc appellas, Zeno? Certe, nisi voluptatem tanti aestimaretis. Ex quo intellegitur officium medium quiddam esse, quod neque in bonis ponatur neque in contrariis. Parvi enim primo ortu sic iacent, tamquam omnino sine animo sint. Qua igitur re ab deo vincitur, si aeternitate non vincitur? Sunt enim prima elementa naturae, quibus auctis virtutis quasi germen efficitur.

Huius ego nunc auctoritatem sequens idem faciam.

Illis videtur, qui illud non dubitant bonum dicere -; Quid ei reliquisti, nisi te, quoquo modo loqueretur, intellegere, quid diceret? Sed eum qui audiebant, quoad poterant, defendebant sententiam suam. Nec vero intermittunt aut admirationem earum rerum, quae sunt ab antiquis repertae, aut investigationem novarum. Non minor, inquit, voluptas percipitur ex vilissimis rebus quam ex pretiosissimis. Non ego tecum iam ita iocabor, ut isdem his de rebus, cum L. Deinde concludebas summum malum esse dolorem, summum bonum voluptatem! Lucius Thorius Balbus fuit, Lanuvinus, quem meminisse tu non potes. Ergo infelix una molestia, felix rursus, cum is ipse anulus in praecordiis piscis inventus est? Atque haec coniunctio confusioque virtutum tamen a philosophis ratione quadam distinguitur. Honestum igitur id intellegimus, quod tale est, ut detracta omni utilitate sine ullis praemiis fructibusve per se ipsum possit iure laudari. Aliter autem vobis placet. Atque etiam virtutem, vires, vacuitatem doloris non propter utilitatem solum, sed etiam ipsas propter se expetemus.

Dicet pro me ipsa virtus nec dubitabit isti vestro beato M. Qui-vere falsone, quaerere mittimus-dicitur oculis se privasse; Nihil minus, contraque illa hereditate dives ob eamque rem laetus. Ergo hoc quidem apparet, nos ad agendum esse natos. Hoc non est positum in nostra actione. Atque hoc loco similitudines eas,

quibus illi uti solent, dissimillimas proferebas. Id enim volumus, id contendimus, ut officii fructus sit ipsum officium. Utinam quidem dicerent alium alio beatiorem! Iam ruinas videres. An eum locum libenter invisit, ubi Demosthenes et Aeschines inter se decertare soliti sunt? Ut Phidias potest a primo instituere signum idque perficere, potest ab alio inchoatum accipere et absolvere, huic est sapientia similis; Neque solum ea communia, verum etiam paria esse dixerunt. Esse enim, nisi eris, non potes. Longum est enim ad omnia respondere, quae a te dicta sunt. Haec et tu ita posuisti, et verba vestra sunt. Quae quidem sapientes sequuntur duce natura tamquam videntes; In quibus doctissimi illi veteres inesse quiddam caeleste et divinum putaverunt. Restant Stoici, qui cum a Peripateticis et Academicis omnia transtulissent, nominibus aliis easdem res secuti sunt.

Quid ergo hoc loco intellegit honestum?

Quando enim Socrates, qui parens philosophiae iure dici potest, quicquam tale fecit? An potest, inquit ille, quicquam esse suavius quam nihil dolere? Sed non sunt in eo genere tantae commoditates corporis tamque productae temporibus tamque multae. Respondebo me non quaerere, inquam, hoc tempore quid virtus efficere possit, sed quid constanter dicatur, quid ipsum a se dissentiat. Non est ista, inquam, Piso, magna dissensio. Praeclare, inquit, facis, cum et eorum memoriam tenes, quorum uterque tibi testamento liberos suos commendavit, et puerum diligis. Idne consensisse de Calatino plurimas gentis arbitramur, primum populi fuisse, quod praestantissimus fuisset in conficiendis voluptatibus? Quam si explicavisset, non tam haesitaret.

Quae quo sunt excelsiores, eo dant clariora indicia naturae.

Hoc ne statuam quidem dicturam pater aiebat, si loqui posset. Paulum, cum regem Persem captum adduceret, eodem flumine invectio? Idem fecisset Epicurus, si sententiam hanc, quae nunc Hieronymi est, coniunxisset cum Aristippi vetere sententia. Atque haec ita iustitiae propria sunt, ut sint virtutum reliquarum communia. Cuius quidem, quoniam Stoicus fuit, sententia condemnata mihi videtur esse inanitas ista verborum. Quae enim dici Latine posse non arbitrabar, ea dicta sunt a te verbis aptis nec minus plane quam dicuntur a Graecis. Haec para/doca illi, nos admirabilia dicamus. Ex quo illud efficitur, qui bene cenent omnis libenter cenare, qui libenter, non continuo bene. Consequatur summas voluptates non modo parvo, sed per me nihilo, si potest; Nam si +omnino nos+ neglegemus, in Aristonea vitia incidemus et peccata obliviscemurque quae virtuti ipsi principia dederimus; Ad corpus diceres pertinere-, sed ea, quae dixi, ad corpusne refers? Non est igitur voluptas bonum.

Haec non erant eius, qui innumerabilis mundos infinitasque regiones, quarum nulla esset ora, nulla extremitas, mente peragravisset. Aufert enim sensus actionemque tollit omnem. Ut placet, inquit, etsi enim illud erat aptius, aequum cuique concedere. Cum autem progrediens confirmatur animus, agnoscit ille quidem naturae vim, sed ita, ut progredi possit longius, per se sit tantum inchoata. Audeo dicere, inquit. Hi autem ponunt illi quidem prima naturae, sed ea seiungunt a finibus et a summa bonorum;

Color egregius, integra validudo, summa gratia, vita denique conferta voluptatum omnium varietate. Quid paulo ante, inquit, dixerim nonne meministi, cum omnis dolor detractus esset, variari, non augeri voluptatem? Aliter enim explicari, quod quaeritur, non potest. Utinam quidem dicerent alium alio beatiorem! Iam ruinas videres. Sed quoniam et advesperascit et mihi ad villam revertendum est, nunc quidem hactenus; Stulti autem malorum memoria torquentur, sapientes bona praeterita grata recordatione renovata delectant.

Quid autem habent admirationis, cum prope accesseris? Sullae consulatum? Nam Pyrrho, Aristo, Erillus iam diu abiecti. Vitiosum est enim in dividendo partem in genere numerare. Hominum non spinas vellentium, ut Stoici, nec ossa nudantium, sed eorum, qui grandia ornate vellent, enucleate minora dicere. Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus. Ex quo, id quod omnes expetunt, beate vivendi ratio inveniri et comparari potest. Et nemo nimium beatus est; Sunt etiam turpitudines plurimae, quae, nisi honestas natura plurimum valeat, cur non cadant in sapientem non est facile defendere.

Transfer idem ad modestiam vel temperantiam, quae est moderatio cupiditatum rationi oboediens. Iis igitur est difficilior satis facere, qui se Latina scripta dicunt contemnere. Scripta sane et multa et polita, sed nescio quo pacto auctoritatem oratio non habet. Quis suae urbis conservatorem Codrum, quis Erechthei filias non maxime laudat? Dempta enim aeternitate nihilo beatorum Iuppiter quam Epicurus; Ita credo. Sed id ne cogitari quidem potest quale sit, ut non repugnet ipsum sibi. Nihil enim arbitror esse magna laude dignum, quod te praetermissurum credam aut mortis aut doloris metu.

Portenta haec esse dicit, neque ea ratione ullo modo posse vivi; Hoc est vim afferre, Torquate, sensibus, extorquere ex animis cognitiones verborum, quibus inbuti sumus. Cum audissem Antiochum, Brute, ut solebam, cum M. Hanc ergo intuens debet institutum illud quasi signum absolvere. Peccata autem partim esse tolerabilia, partim nullo modo, propterea quod alia peccata plures, alia pauciores quasi numeros officii praeterirent. Hic quoque suus est de summoque bono dissentiens dici vere Peripateticus non potest. Sine ea igitur iucunde negat posse se vivere? Gracchum patrem non beatiorem fuisse quam fillum, cum alter stabilire rem publicam studuerit, alter evertere. Mihi quidem Homerus huius modi quiddam vidisse videatur in iis, quae de Sirenum cantibus finxerit. Nam et a te perfici istam disputationem volo, nec tua mihi oratio longa videri potest. Ut pompa, ludis atque eius modi spectaculis teneantur ob eamque rem vel famem et sitim perferant?

Parvi enim primo ortu sic iacent, tamquam omnino sine animo sint. Quo studio cum satiari non possint, omnium ceterarum rerum obliti nihil abiectum, nihil humile cogitant; Hoc etsi multimodis reprehendi potest, tamen accipio, quod dant. Aut haec tibi, Torquate, sunt vituperanda aut patrocinium voluptatis repudiandum. Itaque quantum adiit periculum! ad honestatem enim illum omnem conatum suum referebat, non ad voluptatem. Vides igitur te aut ea sumere, quae non concedantur, aut ea, quae etiam concessa te nihil iuvent. Quae cum dixisset, finem ille. Deinde disputat, quod cuiusque generis animantium statui deceat extremum. Deinde, ubi erubuit-vis enim est permagna naturae-, confugit illuc, ut neget accedere quicquam posse ad voluptatem nihil dolentis.

Quicquid porro animo cernimus, id omne oritur a sensibus; Atque hoc loco similitudines eas, quibus illi uti solent, dissimillimas proferebas. Aut, si esses Orestes, Pyladem refelleres, te indicares et, si id non probares, quo minus ambo una necaremini non precarere? Sin eam, quam Hieronymus, ne fecisset idem, ut voluptatem illam Aristippi in prima commendatione poneret. Vide ne ista sint Manliana vestra aut maiora etiam, si imperes quod facere non possim. Atqui pugnantibus et contrariis studiis consiliisque semper utens nihil quieti videre, nihil tranquilli potest. Mihi autem nihil tam perspicuum videtur, quam has sententias eorum philosophorum re inter se magis quam verbis dissidere; Hunc ipsum Zenonis aiunt esse finem declarantem illud, quod a te dictum est, convenienter naturae vivere. Huic ego, si negaret quicquam interesse ad beate vivendum quali uteretur victu, concederem, laudarem etiam; Nulla profecto est, quin suam vim retineat a primo ad extremum.

Quodsi vultum tibi, si incessum fingeres, quo gravior viderere, non esses tui similis;

Nec enim ille respirat, ante quam emersit, et catuli aequae caeci, prius quam dispexerunt, ac si ita futuri semper essent. Nam Pyrrho, Aristo, Erillus iam diu abiecti. Et hunc idem dico, inquieta sed ad virtutes et ad vitia nihil interesse. Si enim ita est, vide ne facinus facias, cum mori suadeas. Tecum optime, deinde etiam cum mediocri amico. Amicitiam autem adhibendam esse censeo, quia sit ex eo genere, quae prosunt. In quo etsi est magnus, tamen nova pleraque et perpauca de moribus. Erat enim res aperta. Aderamus nos quidem adolescentes, sed multi amplissimi viri, quorum nemo censuit plus Fadiae dandum, quam posset ad eam lege Voconia pervenire. Quae cum dixisset paulumque institisset, Quid est? Incommoda autem et commoda-ita enim estimata et dustmata appello-communia esse voluerunt, paria noluerunt. Est enim effectrix multarum et magnarum voluptatum. Quid dubitas igitur mutare principia naturae? Non enim quaero quid verum, sed quid cuique dicendum sit. Ita finis bonorum existit secundum naturam vivere sic affectum, ut optime is affici possit ad naturamque accommodatissime.